

بررسی کمی و کیفی مجلات الکترونیکی رایگان انگلیسی زبان کشاورزی، فنی و مهندسی و هنر و معماری

دکتر فرشید دانش*

دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد همدان، باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان

دکتر علیرضا اسفندیاری مقدم

استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد همدان

ابوالفضل طاهری

دانشجوی کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد

مرضیه سعیدی زاده

دانشجوی کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد

تاریخ پذیرش: ۹۲/۹/۲

تاریخ دریافت: ۹۲/۵/۵

چکیده

هدف: هدف این مقاله تعیین معتبرترین مجلات انگلیسی زبان الکترونیکی رایگان حوزه‌های کشاورزی، فنی و مهندسی و هنر معماری در سال ۲۰۱۳ موجود در پایگاه دوج می‌باشد.

روش: پس از شناسایی مجلات الکترونیکی انگلیسی زبان رایگان در حوزه‌های کشاورزی، فنی و مهندسی و هنر معماری از پایگاه راهنمای مجلات الکترونیکی دوج، با استفاده از سیاهه واری و با رویکرد کیفی تمامی ۱۱۴۱ مجله این حوزه مورد بررسی قرار گرفت. در بخش دیگر با استفاده از روش وب‌سنجی و با رویکرد کمی، نشانی‌های اینترنتی ۸۱۹ مجله منتخب به منظور تعیین پیوندهای دریافتی از طریق سایت "Majestic SEO" بررسی گردید و عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده ویی آنها محاسبه شد. با توجه به تعداد بالای مجلات الکترونیکی رایگان انگلیسی زبان، تنها ۱۰ مجله برتر در هر حوزه معرفی می‌گردند.

یافته‌ها: برخی از یافته‌های پژوهش گویای این امر است که ۷۱/۷۷ درصد از مجلات الکترونیکی در حوزه‌های کشاورزی، فنی و مهندسی و هنر معماری از دیدگاه معیارهای کیفی از وضعیت مطلوبی برخوردارند. پربیندترین مجله در حوزه کشاورزی عبارت است از: "Nutrition Journal"، در حوزه فنی و مهندسی: "The International Arab Journal of Information Technology"، همچنین، در حوزه هنر و معماری عبارت است از: "International Journal of Design". رتبه‌بندی مجلات بر اساس عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده ویی نیز نشان داد که مجله "EFS Journal" در

حوزه کشاورزی؛ مجله "International Journal of Communications, Network and System Sciences" در حوزه فنی و مهندسی؛ و مجله "The Irish Journal of Gothic and Horror Studies" در حوزه هنر و معماری؛ برترین مجلات می‌باشند. همچنین، نتایج نشان داد که بین میزان پیوندهای دریافتی و عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وبی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

نتیجه‌گیری: نتایج این پژوهش می‌تواند پژوهشگران و مسئولان پژوهشی دانشگاه‌های کشور را در راستای شناسایی مجلات معتبر الکترونیکی رایگان حوزه‌های کشاورزی، فنی و مهندسی و هنر معماری یاری نماید. همچنین، کتابخانه‌ها با مدیریت مجلات الکترونیکی رایگان می‌توانند در وقت و هزینه کاربران صرفه جویی نمایند.

کلیدواژه‌ها: مجلات الکترونیکی، پیوندهای دریافتی، عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وبی، وب سنجی، کشاورزی، فنی و مهندسی، هنر معماری، دسترسی آزاد

مقدمه و بیان مسأله

در چند دهه اخیر، مفهوم دسترسی آزاد به طور فزاینده‌ای در قلمرو نشر الکترونیکی در خلال ایجاد نظام‌های خود آرشیوی رواج یافته است (Poynder, 2004). در این راستا، رامشا و پاندیتا (Pandita and Ramesha, 2013) بیان می‌کنند که تا سال ۱۹۹۲ تنها پنج مجله علمی به صورت دسترسی آزاد وجود داشت، اما امروزه شاهد رشد پایگاه‌های اطلاعاتی با هدف دسترسی آزاد (همچون دوج^۱ که بیش از ۹۷۰۰ مجله به زبانها و موضوع‌های گوناگون را پوشش داده است) می‌باشیم. ریشه شکل‌گیری چنین جنبشی در عرصه نشر در این است که، در سراسر جهان اغلب فعالیت‌ها و طرح‌های پژوهشی با حمایت‌ها دولتی صورت می‌گیرد که منبع تأمین مالی آنها از طریق مالیات‌ها و هزینه‌های مردمی می‌باشد؛ بر این اساس، دسترسی آزاد به برون‌دادهای این فعالیت‌ها حق تمام مردم است (Gul, Wani, & Majeed, 2008). افزون بر این، پیدایش محیط اینترنتی و قابلیت‌های آن، هزینه هنگفت اشتراک مجلات، بحران‌های اقتصادی کتابخانه‌ها برای خرید مجلات، چالش‌های دسترسی به منابع علمی در کشورهای در حال توسعه از دیگر دلایلی است که باعث ایجاد این تحول عظیم گردید (Lor, 2007). به نقل از: Raju, et al, (2012). از عمده‌ترین شیوه‌ها و مدل‌های جنبش دسترسی آزاد اطلاعات علمی، نشر مجلات الکترونیکی رایگان می‌باشد. سوان^۲ (2006) بر این باور است که نباید محتوای این مجلات را کم ارزش و کنترل‌نشده دانست، چرا که، فرآیند داوری مقالات مجلات الکترونیکی رایگان همچون قالب‌های اشتراکی و چاپی است.

با توجه به نیاز مبرم کشورهای در حال توسعه به اطلاعات علمی رایگان با کیفیت، کتابداران و کتابخانه‌ها نقش‌های جدید و به سزایی در زمینه مدیریت مجلات الکترونیکی رایگان بر عهده دارند (Raju, et al, 2012). با توجه به حجم رور افزون این مجلات در سال‌های اخیر، کتابخانه‌ها با چالش‌هایی در عرصه مجموعه‌سازی منابع مواجه شده‌اند و از این رو، مدیریت و دسترس‌پذیری تمامی این منابع امکان‌پذیر نیست (Joshi & et Al, 2012). بنابراین، گزینش مجلات الکترونیکی رایگان با استفاده از سازوکارها و معیارهای کیفی و نیز شیوه‌های کمی به منظور سهولت در بازیابی و صرفه‌جویی در وقت و هزینه کاربران ضروری به نظر می‌رسد. در این راستا، دانش و دیگران (۱۳۹۰) به شناسایی معتبرترین مجلات الکترونیکی رایگان حوزه پزشکی پرداخته‌اند.

از آنجایی که مجلات الکترونیکی رایگان در حال توسعه و ارتقاء سطح کیفی پژوهشگران نقش مهمی دارند، بنابراین مسأله پژوهش حاضر معرفی مجلات الکترونیکی رایگان انگلیسی زبان حوزه‌های کشاورزی، فنی و مهندسی و

¹. DOAJ (Directory of Open Access Journal)

². swan

هنر معماری با استفاده از رویکردهای کیفی و کمی است و نیز سنجش رابطه میان پیوندهای دریافتی مجلات با عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وبی آنان می‌باشد.

هدف پژوهش

هدف اصلی این مقاله تعیین معتبرترین مجلات انگلیسی زبان الکترونیکی رایگان حوزه‌های کشاورزی، فنی و مهندسی و هنر و معماری در سال ۲۰۱۳ می‌باشد. به منظور دستیابی به این هدف پاسخ به پرسش‌ها و فرضیه زیر ضروری است:

- رتبه‌بندی مجلات الکترونیکی رایگان انگلیسی زبان کشاورزی، فنی و مهندسی و هنر معماری بر اساس پیوندهای دریافتی چگونه است؟
- رتبه‌بندی مجلات الکترونیکی رایگان انگلیسی زبان کشاورزی، فنی و مهندسی و هنر معماری بر اساس عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وبی چگونه است؟
- رابطه معنی‌داری میان پیوندهای دریافتی مجلات با عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وبی آن‌ها وجود دارد.

مرور پیشینه پژوهش

در حوزه مجلات الکترونیکی غیر رایگان و رایگان از جنبه‌های مختلف، پژوهش‌های گوناگونی صورت گرفته است. برخی منابع در زمینه شناسایی و استفاده از مجلات الکترونیکی مطالبی را ارائه نموده‌اند. ریچ و رابین در پژوهش خود ایجاد مجموعه‌ای از مجلات الکترونیکی و طراحی یک وب سایت را برای دسترسی به آنها مورد بررسی قرار دادند. آنها در پایان پژوهش خود بیان داشتند که به منظور افزایش دسترسی کاربران، وب سایت کتابخانه باید دارای یک صفحه مجزا و دربرگیرنده پیوند به مجلات الکترونیکی باشد (Rich and Rabine, 1999). در زمینه رشد مجلات الکترونیکی رایگان از لحاظ جغرافیایی، موضوعی نیز پژوهش‌هایی انجام شده است. در این راستا؛ پاندیتا و رامشا (Pandita and Ramesha, 2013) در پژوهش خود به بررسی رشد مجلات الکترونیکی رایگان در دهه اخیر پرداختند. یافته‌ها آنها حاکی از آن است که، مجلات الکترونیکی در این دهه رشد ۱۴۴ درصدی داشته‌اند. از لحاظ جغرافیایی نیز بیشترین رشد مجلات در قاره اروپا با ۳۱۴۰ مجله الکترونیکی دیده می‌شود. در پژوهشی دیگر؛ کلینی و همکاران (Koleini & et al, 2013) به بررسی مجلات الکترونیکی رایگان کشور مالزی پرداختند. نتایج نشان داد که، در میان ۲۱۶ مجله مالزیایی، دانشگاه‌ها از جمله حامیان و ناشران اصلی این مجلات می‌باشند. همچنین تعداد مجلات در حوزه‌های "علوم اجتماعی" و "مهندسی و فناوری" نسبت به سایر موضوعات بیشتر بوده و اکثر این مجلات به زبان انگلیسی منتشر می‌شوند. برخی پژوهشگران نیز به بررسی نگرش کاربران در استفاده از مجلات الکترونیکی پرداخته‌اند. از جمله این پژوهش‌ها می‌توان به پژوهش لیو (Liew, 2000) اشاره نمود. یافته‌های پژوهش او نشان داد که ۷۳/۵ درصد از پاسخگویان، مجلات الکترونیکی را به دلایلی مانند: ویژگی فرامتنی، امکانات جستجو، دسترس پذیر بودن در تمامی زمینه‌ها، سهولت و سرعت بازیابی، قابلیت چاپ مقالات تمام متن، دسترسی به اطلاعات وسیع در مدت زمان محدود و غیره بر مجلات چاپی ترجیح می‌دهند. در زمینه اهمیت مجلات الکترونیکی نیز فاسمایر و یانگ (Fosmire & Young, 2000) تأثیر مجلات الکترونیکی رایگان علمی را بر پژوهش‌های علمی مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که استفاده از مجلات الکترونیکی رایگان، تأثیر مثبتی بر روند پژوهش‌های علمی گذارده است.

امروزه، در بیشتر رشته‌های دانشگاهی، وب اولین گزینه برای پدیدآورندگان به منظور انتشار نتایج پژوهش‌های جدید است. گسترش نشر الکترونیک در وب، امکان بررسی‌های متعددی را در زمینه‌های وب‌سنجی فراهم ساخته است. اسمیت (Smith, 2004) ده مجله الکترونیکی رایگان کتابداری و اطلاع رسانی را استخراج کرده است و با استفاده از موتور کاوش آلتاویستا^۱ اقدام

^۱. AltaVista

به یافتن پرستادترین این مجلات نموده است. کوشا (Kousha, 2004) نیز پانزده مجله الکترونیکی رایگان در زمینه علوم کتابداری و اطلاع رسانی را از طریق راهنمای مجلات الکترونیکی رایگان استخراج نمود. این پژوهش نشان داد که ارتباطات علمی رسمی بین پژوهشگران گرایش زیادی به محیط وب دارد. در داخل کشور نیز در زمینه مجلات الکترونیکی پژوهش‌هایی صورت گرفته است. حمیدی (۱۳۸۳) از نتایج پژوهش خود هشتاد و سه معیار برای انتخاب مجلات الکترونیکی لاتین اشتراکی به دست آورد. در پژوهشی دیگر، اصنافی (۱۳۸۴) پر استنادترین مجلات الکترونیکی رایگان رشته‌های دانشگاهی دانشگاه شهید چمران اهواز را تعیین نمود. او با استفاده از روش وب سنجی، شصت و سه مجله پر استناد را مشخص نمود. دانش و دیگران (۱۳۹۰) نیز به ارزیابی و تعیین معتبرترین مجلات الکترونیکی انگلیسی زبان علوم پزشکی با روش تحلیل محتوا و همچنین تحلیل پیوند پرداختند. نتایج نشان داد که در میان مجلات معتبر حوزه بهداشت، مجله *New South Wales Public Health*، در حوزه پرستاری مجله *online Journal of Rural Nursing and Health Care*، و در دندانپزشکی مجله *BMC Oral Health* و در نهایت در حوزه پزشکی، مجله *Brazilian Journal of Medical and Biological Research*؛ معتبرترین مجلات حوزه پزشکی می‌باشند.

مرور پیشینه‌ها حاکی از این است که مجلات علمی رایگان نقش چشمگیری در توسعه دانش جهانی و گسترش ارتباطات علمی پژوهشگران با یکدیگر دارند. در عین حال، باید توجه کرد که هر مجله الکترونیکی رایگان که در محیط وب وجود دارد قابل اعتماد و معتبر نیست. از این رو، معیارهای کیفی و کمی برای سنجش کیفیت این منابع در پژوهش‌ها در نظر گرفته‌اند. با توجه به خلأ پژوهشی در زمینه تعیین مجلات الکترونیکی رایگان معتبر قلمروهای کشاورزی، فنی و مهندسی و هنر و معماری، باید نسبت به انتخاب این نوع مجلات از شبکه اینترنت اقدام نمود.

روش‌شناسی پژوهش

نوع پژوهش کاربردی است و روش‌های تحلیل پیوند و تحلیل محتوا به کار گرفته شده و از دو رویکرد کیفی و کمی به منظور ارزیابی مجلات الکترونیکی رایگان استفاده گردیده است. در مرحله نخست، تمامی مجلات الکترونیکی قلمروهای کشاورزی، فنی و مهندسی و هنر معماری که به زبان انگلیسی بودند، از پایگاه دوج^۱ استخراج گردید. سپس، با استفاده از رویکرد کیفی و با به کارگیری سیاهه واری معتبری که پیش‌تر در مقاله دانش و دیگران (۱۳۸۹) استفاده و روایی آن تأیید شده بود، تمامی صفحات وبی تمامی ۱۱۴۱ مجله مورد ارزیابی قرار گرفتند. شاخص‌گزینش مجلات معتبر از دیدگاه کیفی بدین صورت بود که هر مجله‌ای که نیمی از معیارهای این سیاهه واری را در برداشته باشد، به عنوان مجله معتبر شناخته می‌شود. لازم به ذکر است که، ۳۴ معیار کیفی در سیاهه واری در نظر گرفته شد که در پژوهش دانش و دیگران (۱۳۸۹) موارد آن ذکر شده است. این معیارهای کیفی عبارتند از: روزآمد بودن مجله، تمام متن بودن مقالات، داشتن عنوان مشخص، مشخص بودن سال انتشار، دارا بودن منابع و مآخذ برای مقالات مجله، داشتن آرشیو از شماره‌های پیشین مجله، داشتن آرشیو کامل مقالات شماره‌های پیشین مجله، دارا بودن فهرست مندرجات، دارا بودن چکیده برای مقالات مجله، امکان ذخیره و بارگذاری مقالات، داوری شدن مقالات، داشتن نشانی و دامنه مشخص، امکان برقراری تماس با مجله از طریق پست الکترونیکی، امکان برقراری پیوندهای مختلف به خصوص در بخش منابع و مآخذ مقالات، دارا بودن خدمات آگاهی رسانی جاری مانند: *ALERT* و *RSS*، داشتن هیأت تحریریه، داشتن ناشر، سازمان یا مؤسسه پشتیبانی کننده مجله، امکان برقراری تماس با نویسندگان مقالات از طریق پست الکترونیکی، دارا بودن کلیدواژه‌های اصلی برای هر مقاله، نمایه و چکیده شدن مقالات در ابزارهای نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی موجود، تداوم و نظم انتشار مجلات، منظم بودن تاریخ انتشار مجله، وجود اطلاعات در مورد نویسندگان مقالات و وابستگی آنان، امکان خدمات ترجمه به زبان‌های مختلف در

¹. <http://www.doaj.org>

وب سایت مجله، حضور در فهرست‌های الکترونیکی همچون یاهاو، حضور در موتورهای کاوش همچون گوگل، دارا بودن تیتراهای اصلی و فرعی و امکان بازگشت به صفحه اصلی، دارا بودن معادل چاپی، داشتن امکان جستجوی پیشرفته با استفاده از عملگرهای بولی، سهولت در ذخیره و تهیه نسخه چاپی از مقالات، وجود فهرست موضوعی برای کلیه مقالات مجلات الکترونیکی، مشخص بودن سال تأسیس، امکان ارسال نظر خواننده برای نویسنده، مطابقت با نیازهای آموزشی و پژوهشی دانشگاه. در مرحله بعدی این پژوهش، از روش وب‌سنجی و از دو شاخص "پیوندهای دریافتی" و "عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وبی" مجلات معتبر شناخته شده و منتخب در بخش پیشین، مورد مطالعه قرار گرفتند. به این ترتیب، پیوندهای دریافتی مجلات از طریق مجستیک سئو^۱ و از گزینه "external back links" استخراج شدند.

به منظور محاسبه عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وبی یک وب سایت نیز، تعداد پیوندهای دریافتی آن وب سایت بر حجم صفحات وب سایت یا تعداد صفحاتی که توسط راهنمای اینترنتی و یا موتور کاوش نمایه شده است، تقسیم می‌گردد. به منظور محاسبه تعداد صفحات در وب سایت که توسط موتور کاوش گوگل نمایه شده‌اند از فرمول "site:forumgeom.fau.edu" استفاده شده است. در ادامه؛ به منظور بررسی فرضیه مبنی بر وجود همبستگی میان میزان پیوندهای دریافتی مجلات با مقدار عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وبی آنان، آزمون همبستگی اسپیرمن به کار گرفته شد. با توجه به اینکه ابزار پژوهش حاضر در پژوهش دانش و دیگران (۱۳۸۹) مورد استفاده قرار گرفته و روایی آن تأیید شده است. افزون بر این، پایایی سیاهه واریسی نیز قابل اندازه‌گیری نیست، صرفاً روایی صوری و محتوایی سیاهه واریسی و مورد تأیید قرار گرفت.

یافته‌ها

در این بخش از مقاله، یافته‌های پژوهش به صورت پاسخ به پرسش‌های پژوهش و در قالب جدول‌ها و نمودارها ارائه می‌شود. لازم به توضیح است که دسته بندی موضوعات حوزه‌های کشاورزی، فنی و مهندسی و هنر معماری برگرفته از دسته‌های موضوعی پایگاه دوج می‌باشد. در جدول یک فراوانی و درصد مجلات الکترونیکی رایگان معتبر مستخرج از بخش نخست پژوهش و بر مبنای سیاهه واریسی آورده شده است.

توزیع فراوانی و درصد مجلات الکترونیکی انگلیسی زبان حوزه‌های مورد بررسی چگونه است؟

جدول ۱. توزیع فراوانی و درصد مجلات الکترونیکی انگلیسی زبان حوزه کشاورزی، فنی و مهندسی و هنر و معماری

حوزه‌ها	فراوانی مجلات انگلیسی زبان	فراوانی مجلات انگلیسی زبان معتبر	درصد مجلات انگلیسی زبان معتبر
علوم کشاورزی	۲۹۱	۲۳۳	۸۰/۰۶
فنی و مهندسی	۷۴۸	۵۱۸	۶۹/۲۵
هنر و معماری	۱۰۲	۶۸	۶۶/۶۶
جمع کل	۱۱۴۱	۸۱۹	۷۱/۷۸

بررسی داده‌های جدول ۱ نشان داد که در سه حوزه کشاورزی، فنی و مهندسی و هنر و معماری ۱۱۴۱ مجله الکترونیکی رایگان انگلیسی زبان وجود دارد. همان‌گونه که پیش‌تر اشاره شد، ابتدا سیاهه واریسی جهت انتخاب مجلات الکترونیکی رایگان انگلیسی زبان معتبر مورد استفاده قرار گرفت و مجلاتی که حد نصاب لازم یعنی حداقل ۵۰ درصد امتیاز را کسب نکرده بودند از جامعه پژوهش کنار گذاشته شدند و باقی مجلات یعنی ۸۱۹ مجله با استفاده از شاخص‌های وب‌سنجی تحلیل شدند. به عبارت دیگر، ۷۱/۷۸ درصد از مجلات الکترونیکی موجود از دیدگاه معیارهای سیاهه واریسی از وضعیت مطلوبی برخوردارند، این امر نشان‌دهنده رعایت اصول نشر و مدیریت نشریات در حوزه نشر الکترونیکی و دسترسی آزاد در حوزه‌های کشاورزی، فنی و

^۱. Majestic SEO

مهندسی و هنر و معماری می‌باشد. در ادامه نتایج این تحلیل‌ها ارائه می‌شود. با توجه به تعداد بالای مجلات الکترونیکی رایگان انگلیسی زبان، تنها ۱۰ مجله برتر در هر حوزه معرفی می‌گردند.

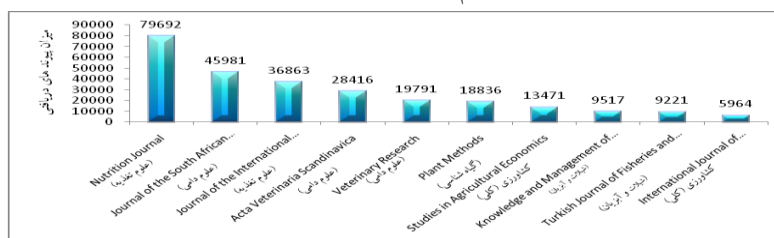
رتبه‌بندی مجلات الکترونیکی رایگان انگلیسی زبان حوزه‌های کشاورزی، فنی و مهندسی و هنر و معماری بر اساس پیوندهای دریافتی

در ادامه، نتایج رتبه‌بندی مجلات حوزه‌های مورد بررسی بر اساس میزان پیوندهای دریافتی ارائه می‌شود:

جدول ۲. رتبه‌بندی مجلات حوزه‌های سه‌گانه به صورت کلی بر اساس پیوندهای دریافتی

رتبه	عنوان مجله	نشانی اینترنتی	تعداد پیوندهای دریافتی	موضوع‌ها
۱	The International Arab Journal of Information Technology	http://www.iajit.org	121414	علوم رایانه
۲	Sustainability: Science, Practice and Policy	http://sspp.proquest.com	98024	فناوری محیط زیست
۳	Nutrition Journal	http://www.nutritionj.com/	79692	علوم تغذیه
۴	International Journal of Design	http://ijdesign.org/	61393	هنر های تجسمی
۵	Contemporary Issues in Technology and Teacher Education	http://www.citejournal.org/	53272	فناوری (کلی)
۶	International Journal of Computer and Distributed System	http://www.ijcdonline.com	49363	علوم رایانه
۷	Journal of the South African Veterinary Association	http://jsava.co.za	45981	علوم دامی
۸	The Journal of Artificial Intelligence Research	http://www.jair.org/	43555	علوم رایانه
۹	EURASIP Journal on Advances in Signal Processing	http://asp.eurasipjournals.com/	42709	مهندسی هسته‌ای و برق
۱۰	Educational Technology & Society	http://www.ifets.info/	39525	فناوری (کلی)

نتایج رتبه‌بندی مجلات حوزه‌های کشاورزی، فنی مهندسی و هنر و معماری به صورت کلی در جدول ۲ نشان از آن دارد که، در مجموع، مجلات "The International Arab Journal of Information Technology" مربوط به علوم رایانه، با ۱۲۱۴۱۴ پیوند دریافتی؛ "Sustainability : Science, Practice and Policy" مربوط به فناوری محیط زیست، با ۹۸۰۲۴ پیوند دریافتی؛ و "Nutrition Journal" مربوط به علوم تغذیه، با ۷۹۶۹۲ پیوند دریافتی برترین مجلات می‌باشند.

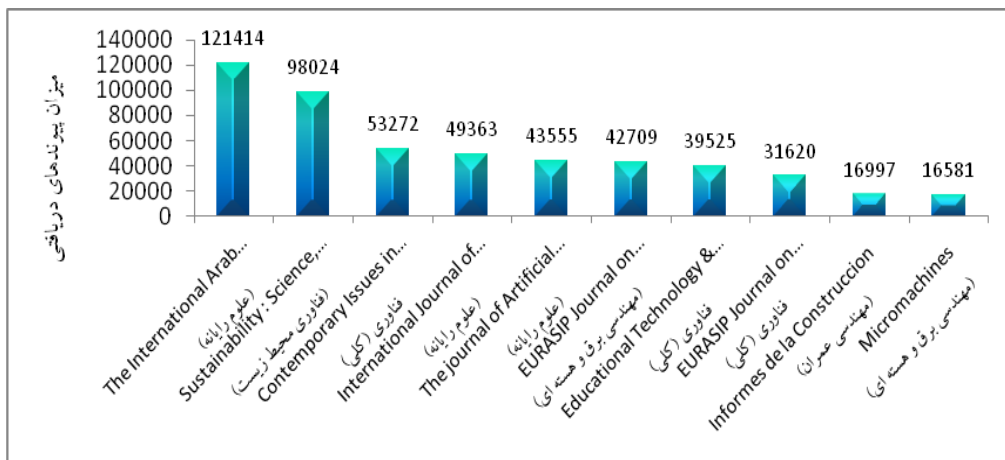

نمودار ۱. رتبه‌بندی مجلات حوزه کشاورزی بر اساس پیوندهای دریافتی

همانگونه که در نمودار یک مشاهده می‌شود، بر پیوندترین مجلات حوزه کشاورزی عبارتند از: "Nutrition Journal"، مربوط به علوم تغذیه؛ "Journal of the South African Veterinary Association"، مربوط به علوم دامی؛ و

"Journal of the International Society of Sports Nutrition"، مربوط به علوم تغذیه. این مجلات به ترتیب دارای

۷۹۶۹۲، ۴۵۹۸۱ و ۳۶۸۶۳ پیوند دریافتی می‌باشند.

نمودار ۲. رتبه‌بندی مجلات حوزه فنی و مهندسی بر اساس پیوندهای دریافتی

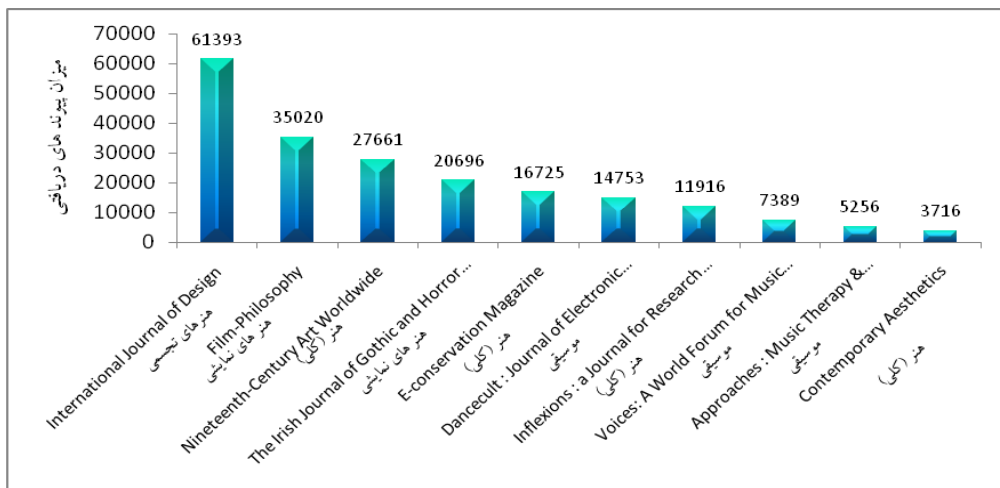
اعداد و ارقام نمودار ۲ گویای برترین مجلات حوزه فنی و مهندسی بر اساس پیوندهای دریافتی است، این مجلات عبارتند از:

"The International Arab Journal of Information Technology"، با ۱۲۱۴۱۴ پیوند دریافتی؛

"Sustainability : Science, Practice and Policy"، با ۹۸۰۲۴ پیوند دریافتی و "Contemporary Issues in "

"Technology and Teacher Education"، با ۵۳۲۷۲ پیوند دریافتی. این مجلات مربوط به علوم رایانه، فناوری محیط

زیست و فناوری (کلی) می‌باشند.

نمودار ۳. رتبه‌بندی مجلات حوزه هنر و معماری بر اساس پیوندهای دریافتی

از داده‌های نمودار ۳ چنین به دست می‌آید که بیشترین تعداد پیوند دریافتی در حوزه هنر و معماری مربوط به مجلات

"International Journal of Design" در زمینه هنرهای تجسمی، با ۶۱۳۹۳ پیوند دریافتی؛ "Film-Philosophy" در

زمینه هنرهای نمایشی، با ۳۵۰۲۰ پیوند دریافتی و "Nineteenth-Century Art Worldwide" در زمینه هنر (کلی)، با

۲۷۶۶۱ پیوند دریافتی می‌باشد.

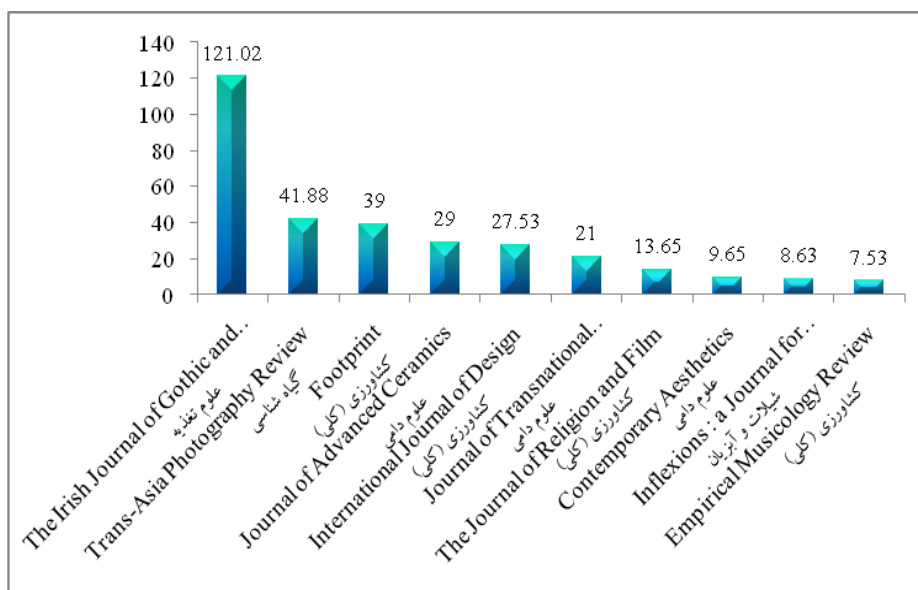
رتبه‌بندی مجلات الکترونیکی رایگان انگلیسی زبان حوزه‌های کشاورزی، فنی و مهندسی و هنر و معماری بر اساس عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وبی

در این بخش برترین مجلات الکترونیکی در حوزه‌های کشاورزی، فنی و مهندسی و هنر و معماری معرفی می‌گردند.

جدول ۳. رتبه‌بندی مجلات حوزه‌های سه گانه بر اساس عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وبی

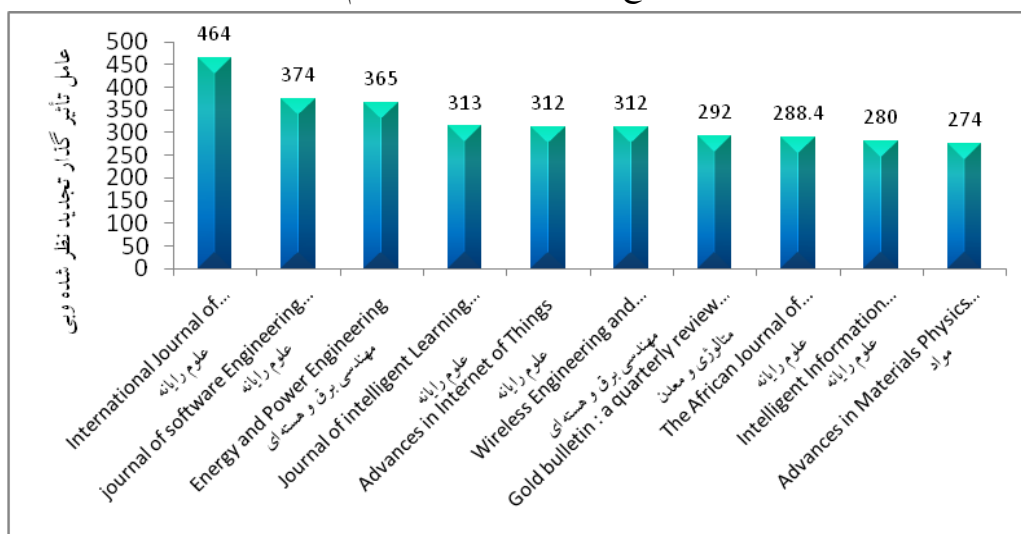
رتبه	عنوان مجله	نشانی اینترنتی مجله	عامل تأثیرگذار تجدیدنظر شده وبی	موضوعها
۱	EFSA Journal	http://www.efsa.europa.eu/en/publications/efsajournal.htm	۵۷۹	علوم تغذیه
۲	International Journal of Communications, Network and System Sciences	http://www.scirp.org/journal/ijcns	۴۶۴	علوم رایانه
۳	Journal of Software Engineering and Applications	http://www.scirp.org/journal/jsea	۳۷۴	علوم رایانه
۴	Energy and Power Engineering	http://www.scirp.org/journal/epe	۳۶۵	مهندسی برق و هسته‌ای
۵	Journal of Intelligent Learning Systems and Applications	http://www.scirp.org/journal/jilsa	۳۱۳	علوم رایانه
۶	Advances in Internet of Things	http://www.scirp.org/journal/ait/	۳۱۲	علوم رایانه
۷	Wireless Engineering and Technology	http://www.scirp.org/journal/wet/	۳۱۲	مهندسی برق و هسته‌ای
۸	Gold bulletin : a quarterly review of research on gold and its applications in industry	http://www.gold.org/technology/research/gold_bulletin/	۲۹۲	متالورژی و معدن
۹	The African Journal of Information Systems	http://www.ajisonline.com	۲۸۸.۴	علوم رایانه
۱۰	Intelligent Information Management	http://www.scirp.org/journal/iim	۲۸۰	علوم رایانه

جدول ۳ داده‌های ده مجله برتر حوزه‌های کشاورزی، فنی مهندسی و هنر و معماری به صورت کلی را بر اساس میزان عامل تأثیرگذار تجدیدنظر وبی نشان می‌دهد. در این میان، مجلات "EFSA Journal"، در زمینه علوم تغذیه؛ "International Journal of Software Engineering and Applications" هر دو در زمینه علوم رایانه؛ جایگاه نخست تا سوم در اختیار دارند. عامل تأثیرگذار تجدیدنظر شده وبی این مجلات به ترتیب برابر با ۵۷۹، ۴۶۴ و ۳۷۴ می‌باشد.

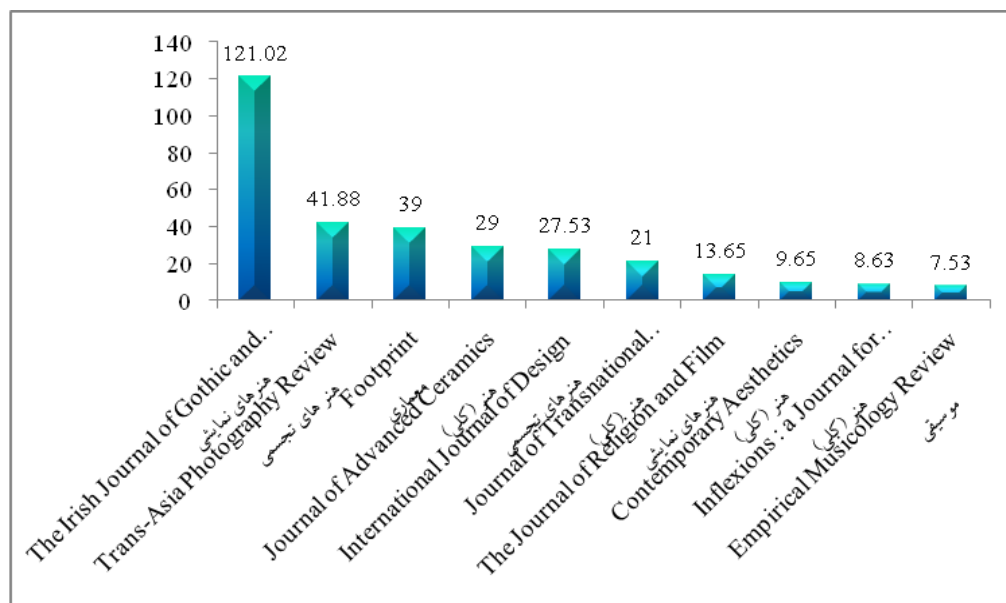
نمودار ۴. رتبه‌بندی مجلات حوزه کشاورزی بر اساس عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وی

مطابق نمودار ۴، مجلات "EFSA Journal"، با عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وی ۵۷۹؛ "Communications in Biometry and Crop Science"، با RWIF ۱۸۵ و "Natural Product Radiance"، با RWIF ۱۳۸، برترین مجلات در حوزه کشاورزی به حساب می‌آیند. زمینه موضوعی این مجلات به ترتیب علوم تغذیه، گیاه‌شناسی و کشاورزی (کلی) می‌باشد. اغلب مجلات برتر این حوزه متعلق به موضوع‌های کشاورزی (کلی) و علوم دامی هستند.

نمودار ۵. رتبه‌بندی مجلات حوزه فنی و مهندسی بر اساس عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وی

همانگونه که داده‌های نمودار ۵ نشان می‌دهد، از میان ۶۸ مجله حوزه فنی و مهندسی، مجلات "International Journal of Communications, Network and System Sciences"، با عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وی ۴۶۴؛ "Energy and Applications of Software Engineering"، با عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وی ۳۷۴؛ و "Power Engineering" با عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وی ۳۶۵ رتبه‌های نخست تا سوم را در اختیار دارند. دو مجله نخست در حوزه علوم رایانه و مجله سوم در حوزه مهندسی برق و هسته‌ای به انتشار مقاله می‌پردازند. لازم به ذکر است که از میان ده مجله برتر، شش مورد مربوط به علوم رایانه می‌باشد.

نمودار ۶. رتبه‌بندی مجلات حوزه هنر و معماری بر اساس عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وبی

ده مجله برتر حوزه هنر و معماری بر اساس عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وبی در نمودار ۶ قابل مشاهده است. بر پایه این داده‌ها، مجلات "The Irish Journal of Gothic and Horror Studies"، مربوط به هنرهای نمایشی؛ "Trans-Asia Photography Review"، مربوط به هنرهای تجسمی؛ و "Footprint"، مربوط به معماری؛ به ترتیب با مقدار عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وبی ۱۲۱/۰۲، ۴۱/۸۸ و ۳۹ جزء برترین مجلات این حوزه می‌باشند.

رابطه معنی‌داری میان میزان پیوندهای دریافتی مجلات با مقدار عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وبی آن‌ها وجود دارد.

این فرضیه به طور خاص رابطه میزان پیوندهای دریافتی مجلات با مقدار عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وبی آن‌ها را آزمون می‌کند. از آنجایی که نتایج آزمون اسپیرمن کلموگرف نشان داد که هر دو متغیر از توزیع نرمال برخوردار نیستند، از این رو، فرضیه پژوهش از طریق آزمون همبستگی اسپیرمن بررسی گردید. نتایج این آزمون برای حوزه‌های سه گانه کشاورزی، فنی و مهندسی و هنر و معماری در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴. نتیجه آزمون همبستگی اسپیرمن جهت بررسی رابطه پیوندهای دریافتی و عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وبی

حوزه‌ها	پیوندهای دریافتی * عامل تأثیرگذار تجدیدنظر شده وبی	
	ضریب همبستگی اسپیرمن	سطح معنی داری
کشاورزی	۰/۷۸۰	۰/۰۰
فنی و مهندسی	۰/۵۰۷	۰/۰۰
هنر و معماری	۰/۵۳۷	۰/۰۰
کل حوزه‌ها	۰/۶۰۹	۰/۰۰۰

همانطور که داده‌های جدول ۴ نشان می‌دهد، سطح معنی‌داری آزمون اسپیرمن برابر صفر و از عدد ۰/۰۰۱ کمتر است، در نتیجه فرضیه پژوهش مبنی بر وجود رابطه مثبت میان دو متغیر میزان پیوندهای دریافتی و مقدار عامل تأثیرگذار تجدیدنظر شده وبی مجلات در تمامی حوزه‌ها با سطح اطمینان ۹۹ درصد تأیید می‌شود. این بدین معنی است که رابطه مثبت و معنادار بین پیوندهای دریافتی و عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وبی وجود دارد. بیشترین میزان رابطه در حوزه کشاورزی با ضریب ۰/۷۸ و کمترین میزان

رابطه در حوزه فنی و مهندسی با ضریب ۰/۵۰۷ مشاهده می‌گردد. در مجموع کل حوزه‌ها نیز رابطه میان این دو متغیر با ضریب ۰/۶۰۹ در سطح اطمینان ۹۹ درصد تأیید می‌گردد.

بحث و نتیجه‌گیری

پس از بررسی پایگاه راهنمای مجلات الکترونیکی رایگان (DOAJ) در سه حوزه کشاورزی، فنی و مهندسی و هنر و معماری، ۱۱۴۱ مجله الکترونیکی رایگان حوزه فنی و مهندسی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج بخش کیفی نشان داد که، ۷۱/۷۸ درصد از این مجلات از کیفیت و وضعیت مطلوبی برخوردارند. رتبه‌بندی برترین مجلات الکترونیکی رایگان بر اساس پیوندهای دریافتی مجلات حوزه‌های مورد بررسی به شرح زیر است:

پیوندهای دریافتی از ارزش بالاتری نسبت به سایر پیوندها در محاسبات وب‌سنجی برخوردار هستند (Isfandyari-Moghaddam, Danesh & Haji azizi, 2014). بیشترین تعداد پیوند دریافتی در حوزه کشاورزی مربوط به مجله "Nutrition Journal"، با ۷۹۶۹۲ پیوند دریافتی؛ در حوزه فنی و مهندسی متعلق به مجله "The International Arab Journal of Information Technology"، با ۱۲۱۴۱۴ پیوند دریافتی؛ و در حوزه هنر و معماری نیز در اختیار مجله "International Journal of Design"، با ۶۱۳۹۳ پیوند دریافتی می‌باشد. بر اساس عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وی؛ برترین مجله در حوزه کشاورزی عبارت است از: "EFSA Journal"، با عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وی ۵۷۹. برترین مجلات حوزه فنی و مهندسی عبارتند از: "International Journal of Communications, Network and System Sciences"، با عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وی ۴۶۴. در حوزه هنر و معماری نیز مجله "The Irish Journal of Gothic and Horror Studies" رتبه نخست را به خود اختصاص داده است. مقایسه میزان پیوندهای دریافتی سه حوزه نشان می‌دهد که مجلات حوزه فنی و مهندسی نسبت به حوزه‌های کشاورزی و هنر و معماری پیوندهای بیشتری دریافت کرده‌اند. دلیل این امر را می‌توان به این نسبت داد که، حوزه فنی و مهندسی با پوشش مجلات رشته‌هایی همچون علوم رایانه و فناوری اطلاعات و آشنایی متخصصان این حوزه‌ها با مباحث نشر الکترونیکی و رؤیت‌پذیری منابع وی، توجه ویژه‌ای به معیارهای وب‌سنجی در بحث نشر مجلات الکترونیکی دارند. یافته‌های پژوهش اسفندیاری‌مقدم، دانش و حاجی‌عزیزی (Isfandyari-Moghaddam, Danesh & Haji azizi, 2014) در خصوص تعیین مجلات معتبر حوزه علوم پزشکی همسو با یافته‌های این پژوهش نمی‌باشد. میزان پیوندهای دریافتی مجلات پزشکی و دندانپزشکی بیشتر از حوزه‌های مورد بررسی این پژوهش است. از علل احتمالی آن می‌توان نگرش مثبت متخصصان این حوزه‌ها به نشر دسترسی آزاد اشاره کرد. فعالیت پایگاه "Free Medical Journals" به صورت تخصصی در حوزه پزشکی، تأییدی بر این سخن می‌باشد. از لحاظ عامل تأثیرگذار تجدیدنظر وی که نسبت پیوندهای دریافتی هر صفحه نمایه‌شده در موتورهای جستجو را نشان می‌دهد، حوزه کشاورزی از وضعیت بهتری نسبت به حوزه‌های فنی و مهندسی و هنر و معماری برخوردار است. بنابراین، می‌توان بیان کرد که مطالب مجلات الکترونیکی این حوزه از کیفیت و ارزش بیشتری برخوردار بوده‌اند.

عامل تأثیرگذار تجدیدنظر وی با ارائه موقعیت نسبی وب‌سایت‌ها در مطالعات وب‌سنجی جزء معیارهای اساسی رتبه‌بندی وب‌سایت‌ها در نظر گرفته شده است (دانش و دیگران، ۱۳۹۰). نتایج مربوط به آزمون فرضیه‌ها نیز نشان داد، بین میزان پیوندهای دریافتی و عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وی مجلات الکترونیکی رایگان رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. این بدین معنی است که با افزایش پیوندهای دریافتی مجلات، مقدار عامل تأثیرگذار تجدیدنظرشده وی آن‌ها نیز افزایش می‌یابد. بطور کلی، با توجه به اهمیت شاخص پیوند دریافتی در افزایش تأثیرگذاری و رتبه‌بندی مجلات بایسته است تا مسئولان مجلات با افزایش معیارهای کیفی و سازوکارهای بهینه‌سازی وب‌سایت‌های مجلات شرایط را برای افزایش میزان پیوندهای دریافتی و به تبع آن مقدار عامل تأثیرگذاری وی مجلات را مهیا سازند. همچنین، در ارزیابی کمی مجلات الکترونیکی به هر دو شاخص توجه گردد.

در مجموع، رشد کیفی و کمی مجلات الکترونیکی نشان از تحولات عظیم در مدیریت نشریات دارد. نگرش مثبت به رویکرد دسترسی آزاد فرصت‌هایی را برای متصدیان امور مدیریت نشریات و کتابخانه‌ها به وجود آورده است. در این راستا؛ نتایج این پژوهش می‌تواند پژوهشگران و مسئولان پژوهشی دانشگاه‌های کشور را در راستای شناسایی مجلات معتبر الکترونیکی رایگان

حوزه فنی و مهندسی و استفاده بهینه از این منابع با ارزش یاری نماید. همچنین، رویکردها و نتایج این پژوهش می تواند زیر بنایی برای راه اندازی پایگاه مجتمع مدیریت نشریات رایگان در حوزه فنی و مهندسی، کشاورزی و هنر و معماری در نظر گرفته شود.

منابع

اصنافی، امیررضا (۱۳۸۴). طراحی درگاهی برای مجلات الکترونیکی رایگان، ویژه دانشگاه شهید چمران اهواز، بر اساس نظرات دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه در مورد این مجلات. [پایان نامه]. اهواز: دانشگاه شهید چمران.

حمیدی، علی (۱۳۸۳). معیارهای انتخاب و ارزیابی نشریات الکترونیک لاتین برای کتابخانه های دانشگاهی و مؤسسات پژوهشی دولتی. [پایان نامه] شیراز: دانشگاه شیراز.

دانش، فرشید و دیگران (۱۳۹۰). معتبرترین مجلات الکترونیکی رایگان انگلیسی زبان حوزه علوم پزشکی. پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات، ۲۶ (۲): ۱۷۷-۱۹۳.

- Fosmire, Michael J. & Young, Elizabeth (2000). Free scholarly electronic journals: what access does college and university libraries provide? *College and Research Libraries*, 61(6), 508-800.
- Gul, S., Wani, Z. A., & Majeed, I. (2008). Open access journals: A global perspective. *Trends in Information Management*, 4(1), 1-2
- Isfandyari-Moghaddam, Alireza; Danesh, Farshid & Haji Azizi, Nadia (2015). Webometrics as a method for identifying the most accredited free electronic journals: The case of Medical Sciences. *The Electronic Library*, (forthcoming).
- Joshi, Anupama N.; Vatnal, R M.; and Manjunath G. (2012). Open Access Initiatives: A Boon to Academic Libraries. *Library Philosophy and Practice* (e-journal). Paper 792. Available: <http://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/792>. [Accessed: 12 May 2013].
- Koleini, Sara; Parto, Pardis; Arastoopoor, Sholeh & Siamak, Marzieh (2013). Malaysian Scholarly Open Access Journals during 2005-2012: A Survey. *International Journal of Information Science and Management*, 11 (2), 91-103.
- Kousha, Kayvan (2004). Extracting Macroscopic Information from sources of URL Citation To scholarly Open Access LIS Journals: A Webometrics approach. Available at: <http://www.koosha.tripod.com/articles/ifla2.doc> [Accessed: 1 July 2010].
- Liew, Chern L. (2000). A Study of Graduate Student End-Users' Use & Perception of Electronic Journals. *Online Information Review*, 24(4), 302-315.
- Pandita, Ramesh and Ramesha, B. (2013). Global Scenario of Open Access Publishing: A Decadal Analysis of Directory of Open Access Journals (DOAJ) 2003-2012, 1 (3), 47-59.
- Poynder, R. (2004). Poynder on point: Ten years after. *Information Today*, 21(9). Retrieved from <http://www.infotoday.com/it/oct04/poynder.shtml>. [Accessed: 14 May 2010].
- Raju, Reggie; Smith, Ina; Talliard, Paulette & Gibson, Hilton (2012). Open access: are we there yet? The case of Stellenbosch University, South Africa. *South African Journal of Libraries and Information Science*, DOI: <http://dx.doi.org/10.7553/80-2-29>.
- Rich L. A. & Rabine J. L. (1999). How libraries are providing access to electronic serials: A survey of academic library websites. *Serials Review*, 25(2): 35-46.
- Smith, Alastair G. (2004). Citation and links as a measure effective of online LIS journals. 2004. Available: <http://www.ifla.org/IV/ifla70/prog04.htm> [Accessed: 31 June 2012].
- Swan, A. (2006). What is new in Open Access. *LIBER quarterly*, 16 (3/4). [Online]. Available: <http://eprints.ecs.soton.ac.uk/13638/> [Accessed: 20 June 2012].